

Set de mal

Ester Pino

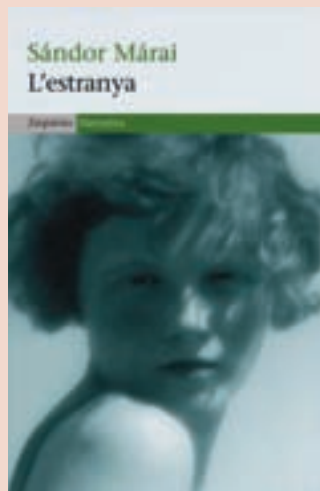
El 1948, quan Márái va agafar el tren que sortia d'Hongria i l'enviava a l'exili, va comprendre que "era lliure per primer cop" i començava "a tenir por", diu a *¡Tierra, tierra!*, el gran monument a la memòria budapestina on relata els últims moments a la capital hongaresa i la invasió soviètica. Durant els anys anteriors però Márái s'havia anat convertint en 'escriptor hongarès' conscient de la crisi de Viena i de l'entrada de les forces devastadores; una visió –com Joseph Roth, com Stefan Zweig– que el llançava a l'atemporalitat i que, des de la més gran malenconia, rememorava la seva llengua i cultura.

El fenomen Márái és un trajecte perpetu on l'escriptor treballa sempre a partir del mateix tronc. En aquest sentit a *L'estranya* (del 1934) traça un viatge que li permet la mirada des dels afores i que el lliga tant amb la cultura centreeuropea com amb l'estrangera (i neoparisenc!) del seu protagonista: Viktor Askenasi, nascut a Moràvia, antiga Txecoslovàquia. Askenasi és un catedràtic de cultura clàssica, un intel·lectual reconegut que està de creuer pel bressol de la Mediterrània. D'aspecte misteriós, és objecte, per una banda, de curiositat dins del seu entorn, en una mirada tan kafkiana al clatell que fa mal –Márái va ser un dels primers crítics de Kafka–, i per l'altre costat és motiu de crítica, de la xafarderia tan proustiana de la primera part del XX i de l'esperit burgès en què encasellaran més endavant els soviètics el mateix Márái. Durant el trajecte, i des de la veu interior d'Askenasi, se'n revelen els secrets passats que l'han portat al viatge catàrtic que tot just comença: després d'un llarg matrimoni amb Anne, "la dona coneguda", en un arravatament total Askenasi la va plantar per començar una relació amb Eliz, una cabaretera d'origens sospitosos amb qui ha exhaurit les falses esperances de "la dona desconeguda" i la passió del cos. Després del trasbals pel canvi vital Askenasi ha entrat en un bloqueig que ha fet desaparèixer qualsevol rastre de l'home respectat que era. D'allò només en quedarà el record soterrat per l'ànsia de trobar el sentit de la vida més palpable.

Fins aquí tindriem les turbulències d'un home madur i els seus problemes de faldilles (sempre tractats a les novel·les de Márái). Però la cosa continua. L'estranyesa és el que vertebrava el llibre: el protagonista és estrany, com ho són el seu medi, la seva dona, l'amant, la mirada que li dirigeix l'entorn, el viatge i el seu final: la *fiesta* de la fi de l'univers on el pes de l'existència cau sobre Askenasi. Durant 40 anys s'ha dedicat –com Márái– a fer d'interpret, a traduir les paraules de Déu i la humanitat "a la llengua de la vida". Però ara és impossible, "les paraules fallen, són grolleres i imperfectes, en res no recorden les originals", i Askenasi enceta la degradació més fulminant: si al principi del llibre el protagonista cau en el ridícul més insalvable per amor –com el professor bavejant per la Dietrich de *L'àngel blau*– o en la decrepitud de Von Aschembach a *La mort a Venècia*, l'arribada d'Askenasi a un port que s'intueix grec el conduirà a practicar el mal com a camí de recerca de la veritat. És el descens pels graons de la desaparició de qualsevol vestigi humà en una baixada infernal que Askenasi veu com la sortida de la caverna. És la mirada, en definitiva, d'un malalt capaç de cometre un assassinat que és tots els assassinats i entaular un diàleg retòric entre ell i Déu, Askenasi i el món; el nihilisme versus la fe.

És indubtable la força de la literatura de Márái. En tots els seus llibres tant els aspectes quotidians com els més existencials van a cavall de la síntesi i, sobretot, l'elegància d'una prosa que es presenta brillant, que conjuga la finesa amb les situacions més torbadores. Una prosa que obre capes i capes de significat que graviten entorn d'un centre i dins d'una estructura invencible; la de les obres mestres de la literatura universal.

L'estranya és una novel·la rodona que té lloc en la línia de la literatura de Kafka i de Thomas Mann i confirma el seu autor dins la triada de la literatura de l'angoixa, la que indaga en els terrenys més escabrosos de l'home, més que no pas en la mediatitzada 'literatura de la nostàlgia' que ha soterrat el pes de la literatura de la malenconia –sigui per estratègia comercial, sigui per voluntat d'amagar–. El món retratat per Márái evidencia la comprensió del passat i la recuperació de la memòria, però és un món trencat –i mai dolç–, que acaba amb el "somriure irònic i cruel" d'un boig, insalvable. Aviam qui ho digereix.

Sándor Márai

Va veïxer l'any 1900 a Kassa, actualment a Eslovàquia. Va dur una vida d'escriptor d'èxit a Budapest i amb la seva ploma intel·ligent va mirar de lluitar contra les dictadures feixista i leninista. L'any 1948 es va haver d'exiliar primer a Suïssa i després a Itàlia. Finalment va emigrar als Estats Units, primer a Nova York i després a Califòrnia, on es va suïcidar el 1989. Entre les novel·les publicades en català cal destacar *L'última trobada*, *La història d'Eszter*, *Divorci a Buda*, *L'amant de Bolzano* i *La germana*, totes a Empúries, i *La dona justa*, recentment editada per Labutxaca. En castellà la seva obra l'ha recuperat l'editorial Salamandra, que acaba de publicar també *La extraña*.

Títol original_A sziget

Autor_Sándor Márai

Traducció de l'hongarès_Sabina Gal

Editorial_Empúries

Pàgines_131